

НЕВПИСВАНЕТО В НАЦИОНАЛНАТА ЕЛЕКТРОННА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА ПЪЛНО ОСИНОВЯВАНЕ КАТО ОСНОВАНИЕ ЗА УНИЩОЖАЕМОСТ НА ОСИНОВЯВАНЕТО

Галина Димитрова¹

Резюме: Предмет на настоящата статия са законодателните промени в Семейния кодекс от декември 2023 г., които въвеждат Националната електронна информационна система за пълно осиновяване. Акцентът е поставен върху несъответствието между новите изисквания за вписване на осиновяващия и осиновявания (чл. 82, ал. 1 СК) и основанията за унищожаемост (чл. 106, ал. 1 СК). Това създава несигурност относно стабилността на

новия статус на осиновявания. Разгледани са две възможни тези при тълкуване на относимите разпоредби. Обосновава се, че de lege ferenda само невписването на осиновявания трябва да води до унищожаемост на осиновяването.

Ключови думи: Национална електронна информационна система за пълно осиновяване, осиновяван, осиновяващ, пълно осиновяване, унищожаемост

Увод

До края на 2023 г. Семейният кодекс (СК) предвиждаше два отделни регистъра за целите на пълното осиновяване²:

- регистър на деца, които могат да бъдат осиновени при условията на чл. 101 СК;
- регистър на осиновяващи, които искат да осиновят дете при условията на същата разпоредба.

¹ Доцент в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ел. поща: gpetrovad@uni-sofia.bg.

² На основание § 33, ал. 1 ПЗР на СК Националната електронна информационна система за пълно осиновяване и Електронната платформа за кандидатстване за осиновяване на деца при условията на пълно осиновяване се създават до 31 декември 2026 г. Според § 6 ПЗР на Наредба № РД-06-46 от 4 ноември 2024 г. за реда за вписването, воденето, съхраняването, поддържането и функционирането на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване (Обн. ДВ, бр. 97 от 15 ноември 2024 г., доп. ДВ, бр. 58 от 18 юли 2025г., изм. и доп. ДВ, бр. 88 от 21 октомври 2025 г.) до въвеждането в експлоатация на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване се прилага Наредба № РД-07-7 от 5.10.2010 г. за условията и реда за водене и съхраняване на регистрите за пълно осиновяване, издадена от министъра на труда и социалната политика (обн., ДВ, бр. 82 от 2010 г.; изм., бр. 79 от 2017 г.; изм. и доп., бр. 39 от 2019 г.; отм., бр. 97 от 2024 г.).

В предходната си редакция чл. 82, ал. 1, т. 1 и 2 СК изискваха кумулативното наличие на вписване на детето в Регистъра по чл. 83 СК и на осиновяващия в Националния регистър на осиновяващи за пълно осиновяване. Включването в тях беше условие за извършване на осиновяването, а теорията разглеждаше това вписване като допълнително условие за пълно осиновяване³, но СК третираше липсата на регистрация различно по отношение на действителността на самото осиновяване в зависимост от това кой от двамата субекти не фигурираше в съответния регистър.

С изменението на чл. 82, ал. 1 СК (ДВ, бр. 106 от 2023 г.) законодателят обедини посочените регистри в Национална електронна информационна система. В СК вече не се говори за регистри, а за единна електронна система. Тази система трябва да бъде създадена до края на 2026 г. (§ 33, ал. 1 ПЗРСК).

Сегашната редакция на чл. 82, ал. 1 СК предвижда, че пълно осиновяване се допуска, когато осиновяваният и осиновяващият са вписани в информационната система по чл. 83, ал. 1 СК⁴, т.е. и двамата трябва да бъдат включени в системата. Отклонението от това изискване представлява нарушение на СК и липса на условия за осиновяването.

Изложение

На критика трябва да бъде подложен чл. 106, ал. 1, т. 1 СК, който определя кога осиновяването е унищожаемо. Разпоредбата все още предвижда, че осиновяването е унищожаемо, ако е нарушен чл. 82, ал. 1, т. 1 СК. Това при действащата до края на 2023 г. уредба означаваше, че е унищожаемо осиновяване, при което детето не е вписано в съответния регистър. Член 106, ал. 1, т. 1 СК не препращаше към чл. 82, ал. 1, т. 2 СК, от което следваше, че ако осиновяващият не е бил вписан в регистъра на лица за пълно осиновяване, осиновяването е било действително.

Наложително е използването на систематично и логическо тълкуване, за да се определи кога осиновяването, извършено, независимо че липсва вписване в системата по чл. 83 СК, е унищожаемо.

Възможни са две линии на разсъждение.

Според първата осиновяването е унищожаемо, когато осиновяваният и осиновителят не са регистрирани в посочената система. До този извод водят буквалното и систематично тълкуване на чл. 82, ал. 1 във връзка с чл. 106, ал. 1, т. 1 СК. Могат да бъдат изтъкнати няколко основни аргумента в подкрепа на тезата. Първо, чл. 106 СК изрично препраща към чл. 82, ал. 1, т. 1 СК. След промените в СК от декември 2023 г. чл. 82, ал. 1 СК императивно постановява, че осиновяване се допуска само когато и детето, и осиновяващият са вписани в единната електронна система по чл. 83 СК. Тъй като СК съдържа двете условия в една и съща алинея, поставя ги на едно ниво като кумулативни изисквания, липсата на кое-

³ Цанкова, Ц., М. Марков, А. Станева, В. Тодорова и др. (2015) *Семеен кодекс. Приложен коментар*. София: Труд и право, 304.

⁴ Вж. Наредба № РД-06-46 от 4 ноември 2024 г. за реда за вписването, воденето, съхраняването, поддържането и функционирането на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване (Обн. ДВ, бр. 97 от 15 ноември 2024 г., доп. ДВ, бр. 58 от 18 юли 2025 г., изм. и доп. ДВ, бр. 88 от 21 октомври 2025 г.).

Съгласно § 5 от преходните и заключителните разпоредби на тази наредба тя влиза в сила от датата на въвеждане в експлоатация на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване в информационната и комуникационната среда на Министерството на труда и социалната политика, с изключение на чл. 27 и 28.

Министърът на труда и социалната политика издава заповед за въвеждане в експлоатация на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване.

то и да е от тях опорочава осиновяването като унищожаемо. Второ, основната цел на новата електронна система е да централизира данните.⁵ Ако нерегистрирането на осиновителя не води до унищожаемост, би се обезсмислило предназначението на системата по отношение на годността на лицето да бъде осиновител. Трето, при невключване на осиновяващия в системата се опорочава и редът за определяне на подходящ осиновяващ за детето, т.е. от Съвета по осиновяване.

Възможно е и друго разбиране – осиновяването е унищожаемо само ако детето не е вписано във въпросната система, а нерегистрирането на осиновяващия няма такова значение. Тезата намира опора в духа на закона и историческото тълкуване. Тя държи сметка и за интереса на детето. Преди промените в СК от края на 2023 г. в чл. 82, ал. 1, т. 1 СК, както вече споменах, той визираще единствено вписването на детето в съответния регистър.

Вписването на осиновителя във въпросната система се извършва след проверка на неговата годност (чл. 86, ал. 2 СК). Ако лицето обективно притежава необходимите качества, но не фигурира в информационния масив по чл. 83, ал. 1 СК, интересът на детето не е застрашен. В такава ситуация прекратяването на осиновяването поради унищожаемост би било неоправдано тежка мярка. Един от основните принципи на СК е закрила на семейството (чл. 2, т. 1 СК), в случая това означава – стабилност на създаденото правоотношение.

Първата теза се налага от буквалното тълкуване на закона, а втората държи сметка за духа на закона.

Изводи и предложения

Основанията за унищожаемост на осиновяването са *numerus clausus* (изчерпателно изброени)⁶. Въпреки това, след като чл. 82, ал. 1 СК съдържа изискванията за вписване на осиновяващия и осиновявания, може да се твърди, че липсата на което и да е от тях прави осиновяването унищожаемо. Опасността за осиновяване от неотразен в системата по чл. 83 СК е незначителна, тъй като Съветът по осиновяване избира подходящ осиновяващ сред вписаните лица (чл. 95, ал. 1 СК). Ако хипотетично допуснем, че въпросният съвет е нарушил изискването, тогава, тъй като осиновителят не е вписан, осиновяването е унищожаемо. Това обаче оправдано ли е? Струва ми се, че не е по няколко причини. Първата е устойчивост на правоотношението. Приоритет трябва да има запазването на осиновяването. Унищожаемостта поставя страните в състояние на правна несигурност. Тя застрашава новия статус на детето. Втората е свързана с целевата насоченост на въвеждането на електронната система. Според мотивите на вносителите целта на системата е административно облекчение и централизация на избора⁷, а не въвеждане на нови основания за прекратяване на осиновяването. Можем да определим тези съображения като технически. Но те не са убедителни аргументи за унищожаемост. Третата причина е съдебният ред за извършване на осиновяването и осигуряването на най-добрия интерес на детето. Съгласно чл. 97, ал. 2 СК съдът допуска осиновяването само ако то е в интерес на детето. При определяне на този интерес съдът преценява ред обстоятелства – способността на осиновяващия да полага грижи, социално-битовите условия, с които разполага, евентуалните последици за детето, риск от причиняване на вреда или създаване на опасност и др. (§ 1, т. 5 ДР ЗЗакрД). Комитетът

⁵ Вж. по този въпрос мотивите на вносителите *Народно събрание* [онлайн] [прегледан на 12.04.2026]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/164927>.

⁶ Димитрова, Г. (2014). *Прекратяване на осиновяването по българското семейно право*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 41.

⁷ Вж. мотивите на вносителите *Народно събрание* [онлайн] [прегледан на 12.04.2026]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/164927>.

на ООН по правата на детето приема, че едни от най-важните обстоятелства, които решаващият орган трябва да прецени, са грижата за детето и неговата безопасност.⁸ Доколкото съдът е длъжен да прецени годността на осиновяващия⁹, щом е приел, че той е подходящ да осинови конкретно дете, притежава всички необходими качества и материални условия да полага грижи, много трудно може да бъде обоснована целесъобразността на унищожавемостта на осиновяването поради липса на вписване на осиновителя. Както беше изложено, унищожавемостта на осиновяването поставя страните в състояние на правна несигурност и представлява угроза за трайността на правоотношението и новия правен статус на детето. С цел защита на интереса на осиновения, а и на осиновителя, може да се препоръча законодателят да прецизира обхвата на последиците при липса на вписване. Уместно е да се предвиди, че само липсата на вписване на детето като субект, нуждаещ се от особена закрила, трябва да бъде основание за унищожавемост на осиновяването. Така се предотвратява компрометирането на стабилността на осиновяването, още повече че това се дължи на пропуск в регистрацията на осиновителя. Този пропуск следва да се счита за отстранен, защото съдът, допуснал осиновяването, е проверил годността на осиновителя и е установил, че тя е налице.

Библиография

Димитрова, Г. (2014). *Прекратяване на осиновяването по българското семейно право*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

Ненова, Л. (2010). *Семейно право на Република България*. Книга втора. Нова редакция проф. д-р Методи Марков. Трето основно преработено и допълнено издание по новия Семейен кодекс от 2009 г. София: Софи–Р.

Общ коментар № 14 (2013 г.) на Комитета на ООН по правата на детето.

Цанкова, Ц., М. Марков, А. Станева, В. Тодорова и др. (2015). *Семеен кодекс. Приложен коментар*. София: Труд и право.

Нормативни актове:

Наредба № РД-06-46 от 4 ноември 2024 г. за реда за вписването, воденето, съхраняването, поддържането и функционирането на Националната електронна информационна система за пълно осиновяване (Обн. ДВ, бр. 97 от 15 ноември 2024 г., доп. ДВ, бр. 58 от 18 юли 2025 г., изм. и доп. ДВ, бр. 88 от 21 октомври 2025 г.).

Семеен кодекс (Обн. ДВ, бр. 47 от 23 юни 2009 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 115 от 30 декември 2025 г.).

⁸ Вж. Общ коментар № 14 (2013 г.) на Комитета на ООН по правата на детето, т. 53–79.

⁹ Ненова, Л. (2010). *Семейно право на Република България*. Книга втора. Нова редакция проф. д-р Методи Марков. Трето основно преработено и допълнено издание по новия Семейен кодекс от 2009 г. София: Софи–Р, 148.

FAILURE TO REGISTER IN THE NATIONAL ELECTRONIC INFORMATION SYSTEM FOR FULL ADOPTION AS GROUNDS FOR VOIDABILITY OF ADOPTION

Galina Dimitrova¹⁰

Abstract: This article examines the legislative amendments to the Family Code of December 2023, which introduced the National Electronic Information System for Full Adoption. The focus is on the discrepancy between the new requirements for the registration of adoptive *parents and adoptees* (Art. 82, para. 1 of the Family Code) and the *grounds for voidability* (Art. 106, para. 1 of the Family Code). This creates legal uncer-

tainty regarding the stability of the adoptee's new status. Two competing interpretations of the relevant provisions have been considered. It is argued that *de lege ferenda*, only the failure to register an adoption should render the adoption voidable.

Keywords: National Electronic Information System for Full Adoption, adoptee, adopter, full adoption, voidability

¹⁰ Associate Professor at the Faculty of Law, Sofia University "St. Kliment Ohridski", e-mail: gpetrovad@uni-sofia.bg.